

Natura 2000 gebied 30 - Dwingelderveld

(Zie leeswijzer)

Kenschets

Natura 2000 Landschap:	Hogere zandgronden
Status:	Habitatrichtlijn + Vogelrichtlijn
Site code:	NL3000070 + NL3000070
Beschermd natuurmonument:	-
Beheerder:	Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, particulieren
Provincie:	Drenthe
Gemeente:	De Wolden, Hoogeveen, Midden-Drenthe, Westerveld
Oppervlakte:	3.823 ha

Gebiedsbeschrijving

Het Dwingelderveld is een uitgestrekt heideterrein in het oude Drentse esdorpenlandschap. Het gebied herbergt uitgestrekte vochtige heidegebieden, hoogveenvennen, zure en zwakgebufferde vennen, oude eikenbossen, een klein hoogveen, droge heide, stuifzanden en jeneverbesstruwelen. In het gebied liggen prehistorische grafheuvels.

De Boswachterij Dwingeloo bestaat uit bossen die begin 20e eeuw zijn aangeplant op stuifzand en heide. In de bossen liggen diverse vennetjes en heidevelden. Het Lheebroekerzand is een zeer afwisselend stuifzandgebied met bos, heide en jeneverbesstruweel. De Anserdennen is een heuvelachtig deel waar gemengd bos, heide en vennen op voormalig stuifzand voorkomen.

Begrenzing

De begrenzingen van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) en het Vogelrichtlijngebied Dwingelderveld zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd:

- Verharde wegen en bebouwing, die reeds tekstueel waren geëxclaveerd, zijn aan de rand van het gebied zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea toegelicht.

De begrenzingen van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) en het Vogelrichtlijngebied zijn op vierplaatsen uitgebreid:

Het Kloosterveld (36 ha) en het Anserveld (25 ha) zijn toegevoegd aan de begrenzing, omdat dit onder meer van betekenis als leef- en voortplantingsgebied van de H1166 kamsalamander. Bovendien is het leefgebied voor A275 paapje en A276 roodborsttapuit. Verder is in het noordoosten (1,3 ha) en in het zuidwesten (2,6 ha) de grens op de bosrand gelegd.

Natura 2000 database

Habitattypen

Code	Habitattype
H2310	Stuifzanden met struikhei ^a
H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen
H3130	Zwakgebufferde vennen
H3160	Zure vennen

H4010	Vochtige heiden
H5130	Jeneverbesstruwelen ^a
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen
H9190	Oude eikenbossen

Habitatrichtlijnsorten

Soortnr	Soort
H1166	Kamsalamander

Vogelrichtlijnsorten

Soortnr	Soort
A008	Geoorde fuut - b
A037	Kleine zwaan - n
A039	Toendrarietgans - n
A052	Wintertaling - n
A056	Slobeend - n
A236	Zwarte specht - b
A246	Boomleeuwerik - b
A275	Paapje - b
A276	Roodborsttapuit - b
A277	Tapuit - b

Voorstel voor het toevoegen aan de database:

H2330	Zandverstuivingen ^{1a}
H4030	Droge heiden ^{1a}
H6230	Heischrale graslanden ¹
H7110	Actieve hoogvenen ^{1a}
H7120	Herstellende hoogvenen ^{1a}
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst ¹
A004	Dodaars - b ⁵

Voorstel voor het verwijderen uit de database:

H1318	Meervleermuis ¹⁶
-------	-----------------------------

Kernopgaven

- 6.03 **Zure vennen:** Kwaliteitsverbetering van zure vennen H3160.
- 6.04 **Veentjes:** Kwaliteitsverbetering van actieve hoogvenen (*heideveentjes*) *H7110_B in heideterreinen en bossen.
- 6.05 **Natte heiden:** Kwaliteitsverbetering en vergroting oppervlakte vochtige heiden H4010 en pioniervegetaties met snavelbiezen H7150 en actieve hoogvenen (*heideveentjes*) *H7110_B.
- 6.11 **Jeneverbesstruwelen:** Behoud areaal en kwaliteitsverbetering jeneverbesstruwelen H5130, verjonging stimuleren.

Instandhoudingsdoelen

Algemene doelen

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.

Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.

Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Habitattypen

H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype stuifzandheiden met struikhei komt voor op het Lheebroekerzand, waar de kwaliteit verbeterd kan worden.

H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen komt voor in het gedeelte met vochtige heiden en in open plekken in dennenbossen. Het gebied levert één van de grootste bijdragen voor dit habitatype. Een deel van dit habitatype is echter dermate verouderd dat er verlies van soorten, met name mossen en korstmossen, optreedt.

H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting De afwisseling van (kleine) stuifzanden en stuifzandheiden met struikhei (habitatype H2310) is voor een groot aantal dieren belangrijk. Om deze reden zijn beide doelen gecombineerd.

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype H3160 zure vennen is toegestaan.

Toelichting Het habitatype zwakgebufferde vennen komt met wisselende kwaliteit lokaal voor. In een deel van de vennen zal op de lange termijn door natuurlijke processen een ontwikkeling naar habitatype H3160 zure vennen plaatsvinden.

H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype zure vennen komt deels in goed ontwikkelde vorm voor, o.a. met draadzegge en drijvende egelskop. Het Dwingelderveld levert één van de grootste bijdragen voor het habitatype zure vennen. Verdrogingsbestrijding heeft in een deel van de vennen tot een aanzienlijke kwaliteitsverbetering geleid. In andere vennen is echter nog steeds sprake van verdroging. Wegens de landelijke matig ongunstige staat van instandhouding wordt uitbreiding en verbetering nagestreefd.

H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het Dwingelderveld levert de grootste bijdrage voor het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A), gezien de grote oppervlakte die aanwezig is. De vergraste delen, die deels leefgebied vormen voor reptielen, dienen beter ontwikkeld te worden.

H4030 Droge Europese heide

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

- Toelichting Het habitatype droge heiden komt voor op iets hogere delen in het terrein. Omdat een deel van dit habitatype is vergrast wordt verbetering van de kwaliteit nagestreefd.
- H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland**
 Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype jeneverbesstruwelen komt ondermeer voor op het Lheebroekerzand, en bij het Smitsveen. Landelijk gezien levert het Dwingelderveld één van de grootste bijdragen voor dit type en geldt er een verbeteropgave voor de kwaliteit. Door verjonging van jeneverbes kan verbetering van kwaliteit gerealiseerd worden.
- H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)**
 Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype heischrale graslanden kan toenemen in het natuurontwikkelingsgebied in het centrale deel van het terrein. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding wordt uitbreiding oppervlakte nagestreefd.
- H7110 *Actief hoogveen**
 Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B).
 Toelichting Het habitatype actieve hoogvenen is aanwezig in de vorm van *heideveentjes* (subtype B). Het andere subtype *hoogveenlandschap* (subtype A) is niet meer aanwezig, maar herstel is mogelijk als gevolg van kwaliteitsverbetering van habitatype H7120 herstellende hoogvenen. Enkele van de heideveentjes (subtype B) betreffen de beste voorbeelden van dit subtype in ons land. Een deel van de veentjes is echter nog aangetast. Een aantal veentjes breidt zich uit na kap van de bossen in de directe omgeving.
- H7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is**
 Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype H7110 actieve hoogvenen *hoogveenlandschap* (subtype A) is toegestaan.
 Toelichting Het Holtveen is een relatief klein aangetast hoogveen (habitatype H7120 herstellende hoogvenen). Kwaliteitsverbetering wordt beoogd waarbij op termijn overgang naar habitatype H7110 actieve hoogvenen *hoogveenlandschap* (subtype A), opgenomen als complementair doel, zal plaatsvinden.
- H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion***
 Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen komt veel voor op plagplekken, die voor een groot deel zullen omvormen tot het habitatype H4010 vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A). Daarnaast komt het type ook op enkele plaatsen in natuurlijke vorm voor. Voor behoud van de soortensamenstelling is het van belang her en der in het terrein pionierplekken te behouden. Verbetering en uitbreiding van het habitatype is verder mogelijk door herstel van slenken.
- H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)**
 Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.
 Toelichting In de droge bossen komen jonge vormen van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst voor. Deze aangeplante bossen hebben een eenvormige structuur. Hulst zal bij voortgaande successie toenemen, op termijn kan uitbreiding ook een doel worden.
- H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur***
 Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitattypen oude eikenbossen komt op kleine schaal in goede kwaliteit voor in het gebied en is van bijzonder belang voor paddestoelen. Het grootste deel van de eikenbossen is echter jong bos, waar kwaliteitsverbetering mogelijk is. Wegens het bijzonder belang voor paddestoelen wordt uitbreiding oppervlakte nagestreefd.

Soorten

H1166

Kamsalamander

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting De kamsalamander komt voor in het zuidwestelijke deel van het gebied en in de graslandenclave in het midden van het gebied. Ten behoeve van andere Natura 2000 doelen wordt deze graslandenclave midden in het gebied omgezet in natte heide, slenken op veengrond en vennen. Leefgebied dat zo voor de kamsalamander verloren gaat, kan aan de westkant van het gebied nieuw worden ontwikkeld.

Broedvogels

A004

Dodaars

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 50 paren.
Toelichting Van oudsher is de dodaars een geregelde broedvogel. Door de vernattingsmaatregelen is het aantal paren gestaag toegenomen tot een maximum van 62 paren in 2002. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A008

Geoorde fuut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 40 paren.
Toelichting Sedert het begin van de vorige eeuw wordt melding gemaakt van incidentele broedgevallen. Pas vanaf eind 70-er jaren is de geoorde fuut een regelmatige broedvogel in sterk toenemend aantal. Maximaal werden 49 paren geteld in 2001 (bijna 10% van de Nederlandse populatie). Tegenwoordig levert het Dwingelderveld na het Bargerveen de grootste bijdrage. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A236

Zwarte specht

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 15 paren.
Toelichting De zwarte specht heeft zich in het begin van de 20ste eeuw als broedvogel gevestigd. Na een geleidelijke toename tot in de 90-er jaren (maximaal 30 paren in 1992) vond een afname in de omvang van de populatie plaats tot het huidige niveau van circa 15 paren. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud op een niveau van 15 paren voldoende. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zuidwest-Drenthe ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A246

Boomleeuwerik

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 40 paren.
Toelichting Van oudsher is de boomleeuwerik broedvogel op de Drentse heidevelden. Door bebossing vanaf het begin van de vorige eeuw is het bestand aanvankelijk vermoedelijk sterk teruggelopen tot een dieptepunt in de 80-er jaren (minder dan 5 paren). Vervolgens is het aantal paren weer sterk opgelopen tot een maximum van 43 paren in 1998. In de periode 1999-2003 werden tussen de 31-41 paren geteld. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zuidwest-Drenthe ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A275 Paapje

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.

Toelichting Het Dwingelerveld is één van de belangrijke broedgebieden voor het paapje in Drenthe. De populatie is na een aanvankelijke toename in de 80-er jaren tot een maximum van 35 paren in 1989 weer langzaam achteruit gegaan. In de periode 1998-2003 werden jaarlijks 6-14 paren geteld. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie gewenst. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Drenthe ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A276 Roodborsttapuit

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 80 paren.

Toelichting De roodborsttapuit is van oudsher broedvogel van het agrarisch gebied en de heidevelden. Het aantal paren is sedert de 60-er jaren sterk toegenomen. Strengere winters zorgden echter wel voor een tijdelijke terugval in het aantal paren. In de periode 1999-2003 werden jaarlijks 69-97 paren geteld. Het maximum werd vastgesteld in 2003 met 97 paren. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zuidwest-Drenthe ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A277 Tapuit

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.

Toelichting Van oudsher is de tapuit broedvogel op de drogere en zandige heidevelden en in extensief agrarisch gebied. Uit het agrarisch gebied is de soort volledig verdwenen waardoor de tapuit nu alleen nog te vinden is op de heide. Door bebossing van de heidevelden en stuifzanden nam het aantal paren begin vorige eeuw vermoedelijk af. Door het verwijderen van bos op voormalige heide en stuifzand in de periode na 1980 nam de populatieomvang weer geleidelijk toe van circa 15 paren tot maximaal 34 paren in 1989 en 33 paren in 1993. Vooral na 1998 is het aantal paren weer sterk gedaald. In 2003 resteerden nog slechts 3 paren. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie gewenst. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Drenthe ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

Niet-broedvogels**A037 Kleine zwaan**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 50 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor de kleine zwaan o.a. een functie als slaapplek. Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding heeft natuurlijke oorzaken en er is geen landelijke herstelopgave van toepassing.

A039 Toendrarietgans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 5.900 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen toendrarietganzen zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort o.a. een functie als slaapplek. Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A052 Wintertaling

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 130 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de wintertaling o.a. een functie als foerageergebied. Aantallen zijn sterk fluctuerend. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want er is geen landelijke herstelopgave van toepassing.

A056 Slobeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 7 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de slobeend o.a. een functie als foerageergebied. De data zijn nog niet geschikt voor een trendanalyse. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

Complementaire doelen**Habitattypen****H7110 *Actief hoogveen**

Doel Ontwikkeling habitatype actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (subtype A).

Toelichting Het habitatype actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (subtype A) kan weer hersteld worden door middel van kwaliteitsverbetering van habitatype H7120 herstellende hoogvenen.

Synopsis:

<i>Habitattypen</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling oppervlakte</i>	<i>Doelstelling kwaliteit</i>
H2310 Stufzandheiden met struikhei	--	+	=	>
H2320 Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	-	++	=	>
H2330 Zandverstuivingen	--	+	=	=
H3130 Zwakgebufferde vennen	-	+	= (<)	=
H3160 Zure vennen	-	++	>	>
H4010_A Vochtige heiden (<i>hogere zandgronden</i>)	-	++	>	>
H4030 Droge heiden	--	+	=	>
H5130 Jeneverbesstruwelen	-	++	=	>
H6230 Heischrale graslanden	--	+	>	=
H7110_B Actieve hoogvenen (<i>heideveentjes</i>)	--	++	>	>
H7120 Herstellende hoogvenen	+	-	= (<)	>
H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	++	>	>
H9120 Beuken-eikenbossen met hulst	-	-	=	>
H9190 Oude eikenbossen	-	+	>	>

<i>Soorten</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
H1166 Kamsalamander	-	+	>	=

<i>Broedvogelsoorten</i>		<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
A004	Dodaars	+	+	=	=
A008	Geoorde fuut	+	+	=	=
A236	Zwarte specht	+	-	=	=
A246	Boomleeuwerik	+	-	=	=
A275	Paapje	- -	+	>	>
A276	Roodborsttapuit	+	-	=	=
A277	Tapuit	- -	-	>	>

<i>Niet-broedvogelsoorten</i>		<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
A037	Kleine zwaan	-	S-	=	=
A039	Toendrarietgans	+	S+	=	=
A052	Wintertaling	-	-	=	=
A056	Slobeend	+	-	=	=

^a In het Reactiedocument (2004) is opgenomen dat het voorstel om het gebied uit te breiden met het Lutterzand nogmaals zou worden gezien. Dit onder meer vanwege het voorkomen van de habitattypen jeneverbestruiwelen (H5310) en stuifzandheiden (H2310) in het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten. Vanwege onvoldoende toegevoegde waarde en het niet bereiken van meer samenhang tussen het hoofdgebied en Punthuizen is het voorstel ook thans niet gehonoreerd.

^{1a} Herstel van een technische fout in database 200 4.

¹ Op basis van recente informatie blijkt het habitatype thans voor te komen binnen de (huidige) begrenzing van het Natura 2000 gebied.

⁵ Aantal thans hoger dan 1% van Nederlandse broedpopulatie of bijdrage van gebied noodzakelijk t.b.v. sleutelpopulatie.

¹⁶ Op basis van recente informatie blijkt de soort niet voor te komen binnen de (huidige) begrenzing van het Natura 2000 gebied of het gebied kan onvoldoende bijdrage leveren.